

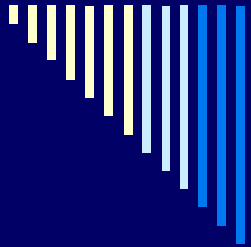

Gedaanten van Angst

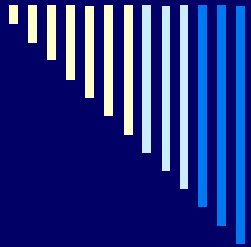
Jos van Mosel
Summer University Psychoanalyse
Amsterdam
2 juli 2018

Een woord vooraf: cherry picking

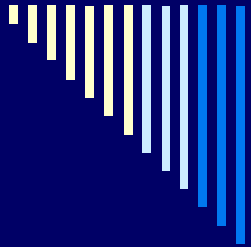
Nog een woord vooraf

Psychoanalyse = Subjectiviteit

Het 'geleefde leven'

The 'experiencing mind' (Solms)

Ieder 'maakt zijn eigen vuur'

Gedaanten van Angst

Introductie

De fenomenologie van de angst

Het belang van de angst

Freud over angst

Klein over angst

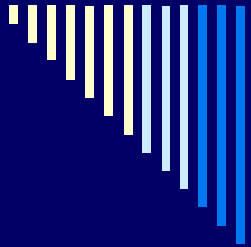
Angst in verschillende vormen

Kakkerlakken

Jappenkamp

Nooit bang geweest

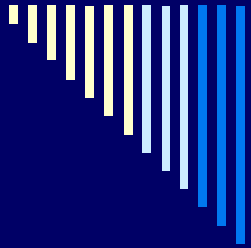
Afsluiting

Gedaanten van Angst

Angst speelt een grote rol in de behandelkamer:

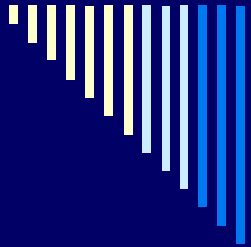
- Ik durf niet te trouwen
- Ik durf niet te scheiden
- Ik durf niet te presteren
- Ik durf niet te protesteren
- Ik durf niet....

Walvishaai *Rhincodon typus*

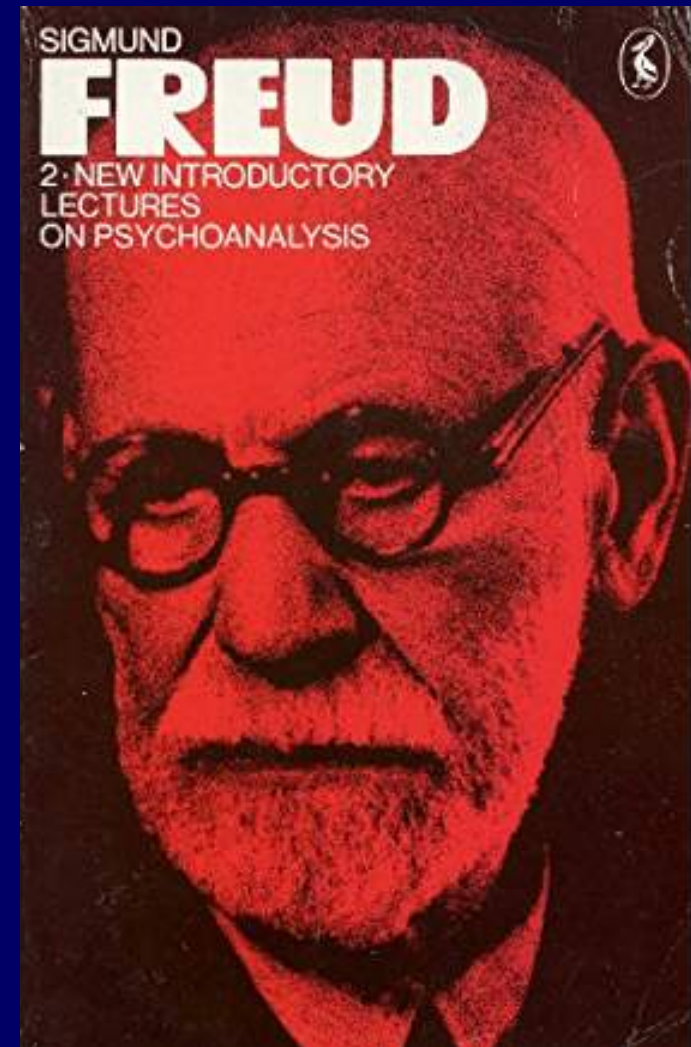
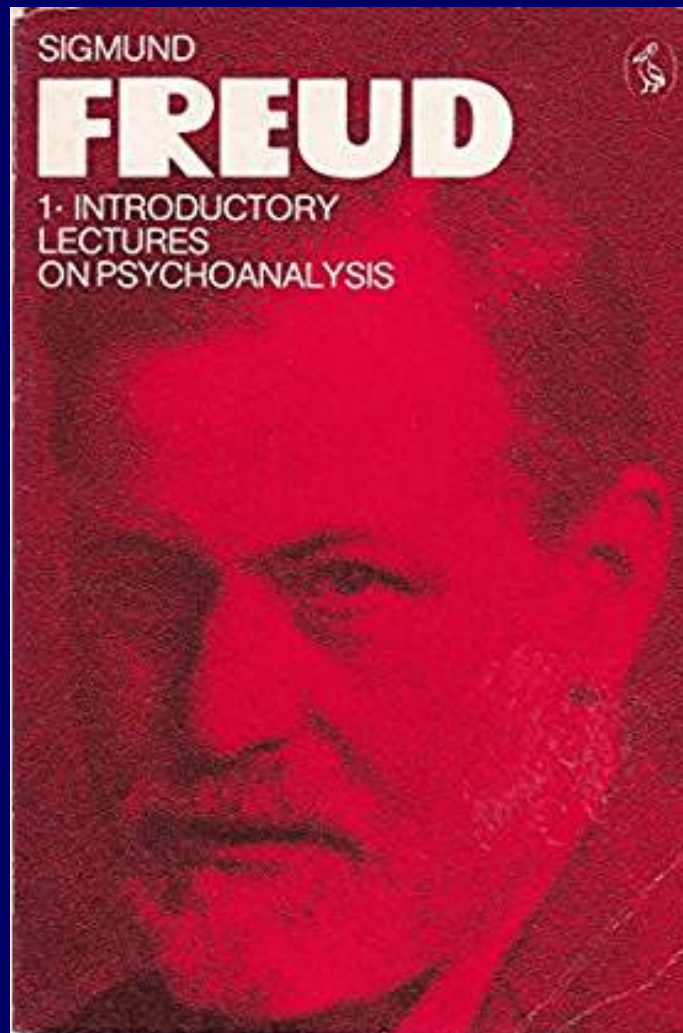
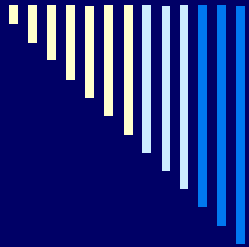

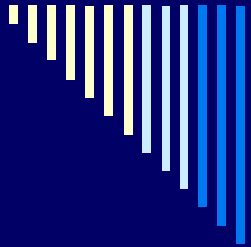
Maar: 'Walvishaaien zijn voor mensen relatief ongevaarlijk.' (Wikipedia)

© Caters News Agency

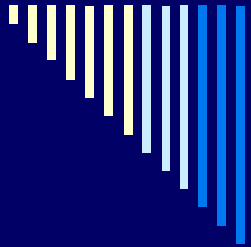

Freud, Colleges inleiding tot de psychoanalyse, college XXV, De Angst (1916)

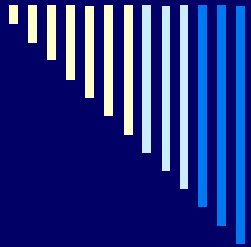
De angst zelf hoef ik wel niet bij u te introduceren; wij allen hebben deze gewaarwording, of juister gezegd, deze affecttoestand ooit uit eigen ondervinding leren kennen.

Hoe het ook zij, het staat vast dat de angstproblematiek een knooppunt is waarin de meest uiteenlopende en gewichtige vragen samenkomen, een raadsel waarvan de oplossing een overvloedig licht zou moeten werpen op ons hele zielenleven.

Freud, Colleges inleiding tot de psychoanalyse, college XXV, De Angst - citaat

Ik zal niet beweren dat ik u deze volledige oplossing kan geven, maar u zult zeker verwachten dat de psychoanalyse ook dit onderwerp heel anders zal aanvatten dan de academische geneeskunde. Daar lijkt men vooral geïnteresseerd in de vraag langs welke anatomische wegen de angsttoestand teweeg wordt gebracht. De medulla oblongata zou geprikkeld zijn, en de patiënt krijgt dan te horen dat hij aan een neurose van de nervus vagus lijdt. De medulla oblongata is een zeer serieus en fraai object. Ik herinner mij nog heel goed hoeveel tijd en moeite ik vele jaren geleden aan haar bestudering heb besteed. Maar thans moet ik zeggen: wat het psychologische begrip van angst betreft weet ik niets dat mij onverschilliger zou kunnen laten dan de kennis van de zenuwbaan waarover de angstexcitatie verlopen

Freud, College XXV, De Angst

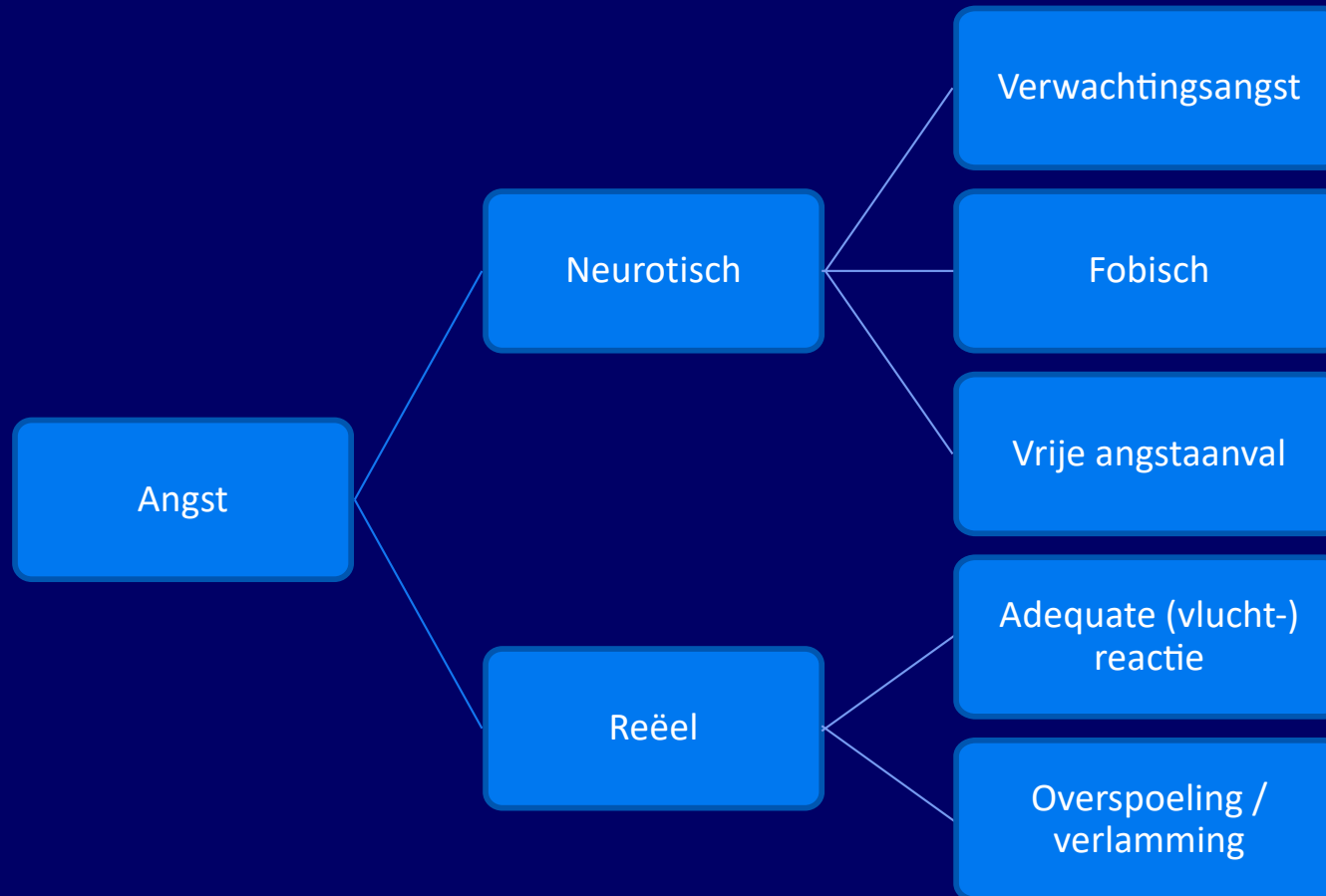
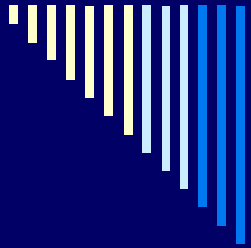
Reële angst:

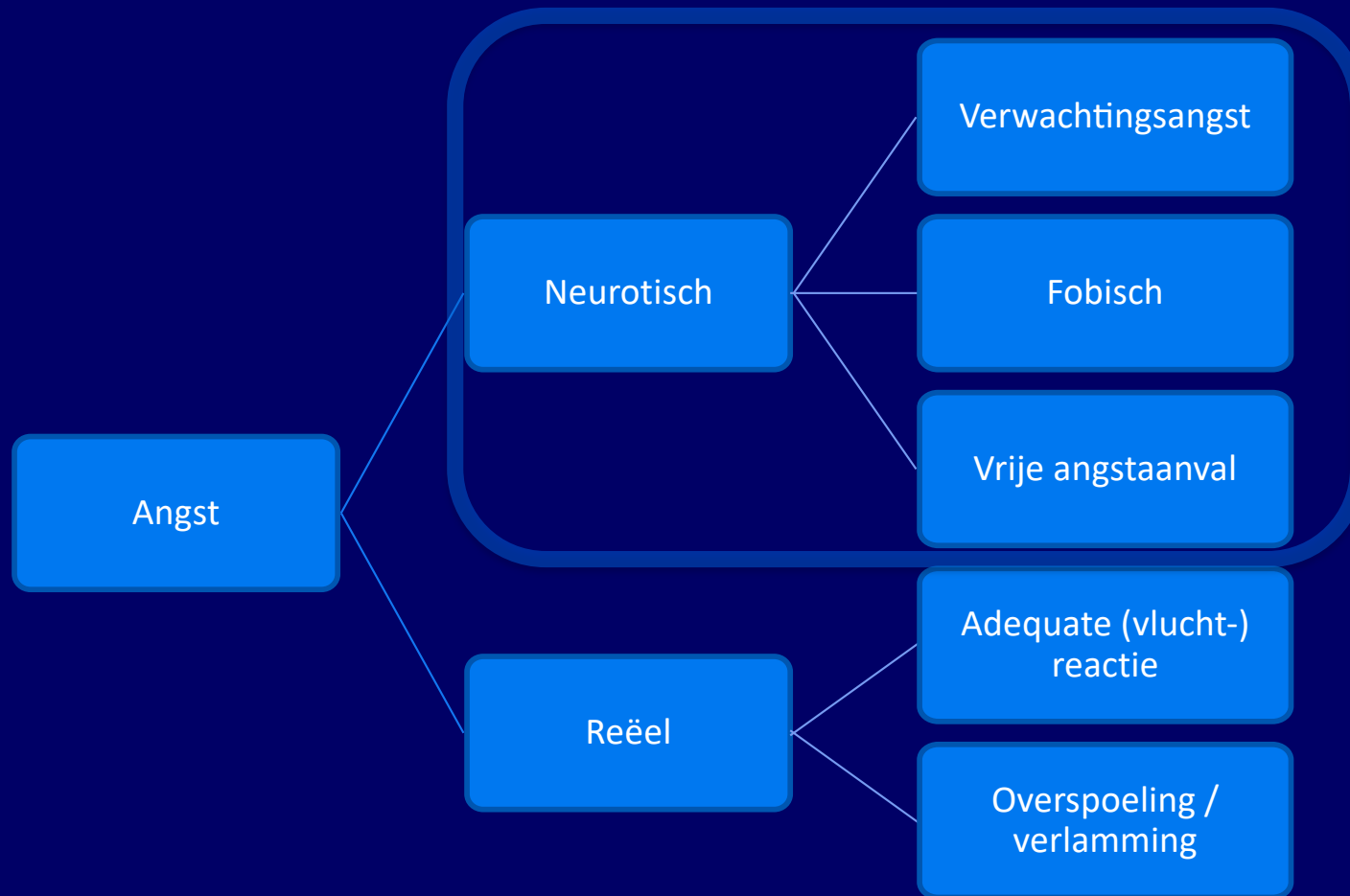
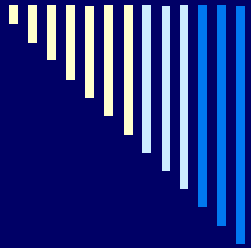
Reactie op de waarneming van een uitwendig gevaar, dus van een verwachte, voorziene benadeling. Hangt samen met de vluchtreflex en mag worden beschouwd als een manifestatie van de drift tot zelfbehoud.

(Leidt tot toename van sensorische aandacht en motorische spanning.)

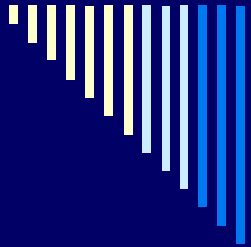
Neurotische angst:

Resultaat van niet voldoende afgevoerde (seksuele) spanning
(Leidt tot verwachtingsangst of vrije angstaanval)

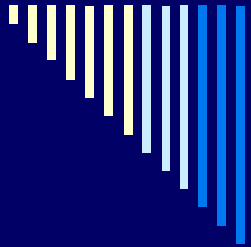

Eerste angsttheorie

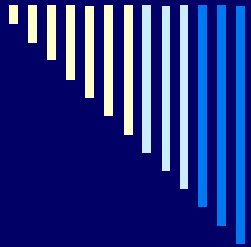
Kern van eerste angsttheorie:

Kern van 1^e angsttheorie:

'Constantieprincipe' van Fechner: Het zenuwstelsel heeft de inherente tendens om het erin aanwezige excitatiequantum te verminderen of althans constant te houden.

Een fysiologisch proces

Angst als bedorven verlangen

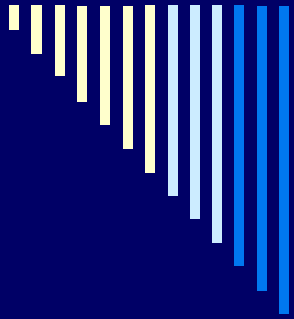
Kern van eerste angsttheorie (vervolg):

Het hevige affect dat door verdringing niet tot bewust uitleven is gekomen, gaat over in angst:

Óf pure angst

Óf angst met symptoom

Óf alleen symptoom (die de angst afdekt)

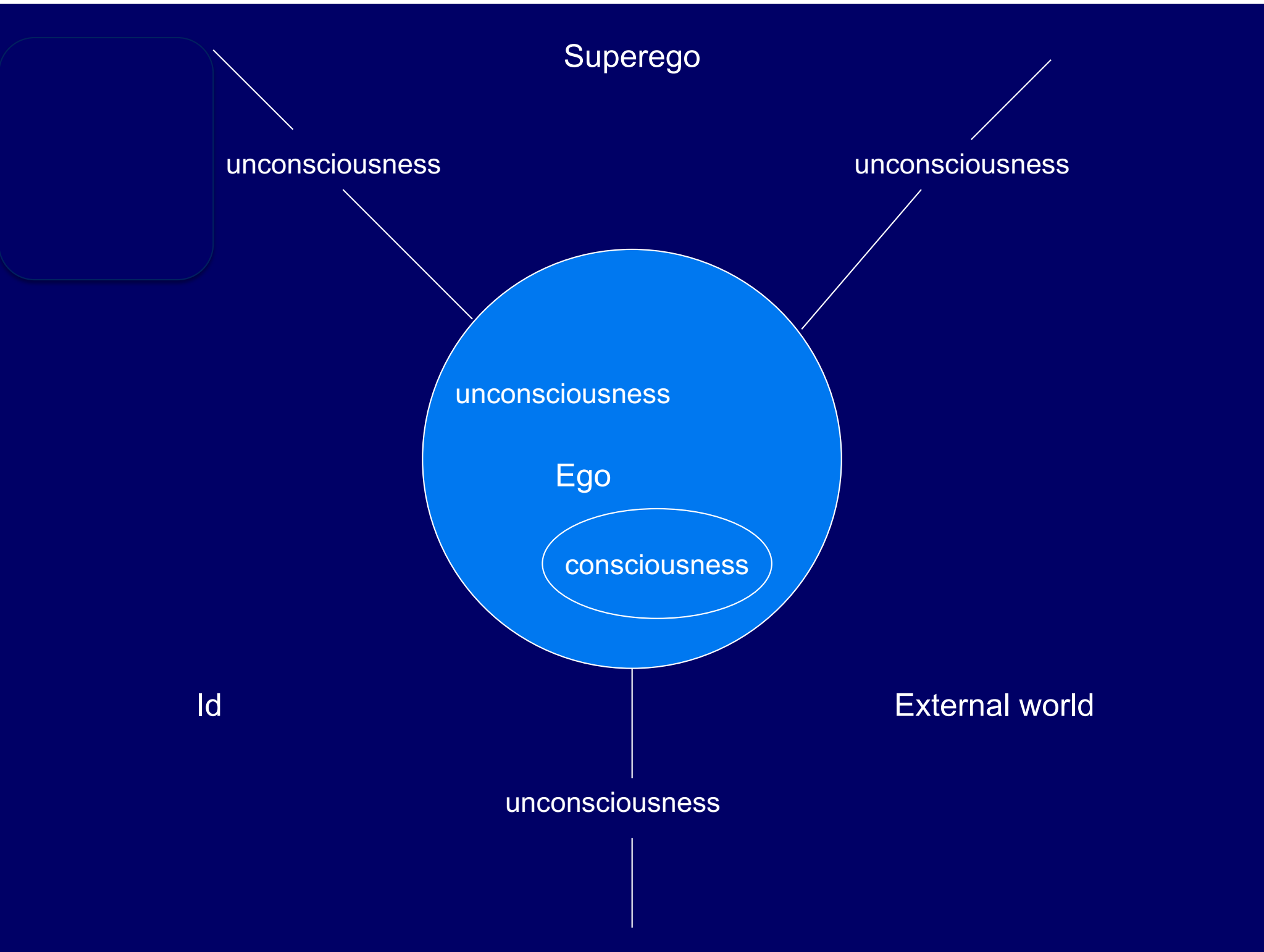

Kern van tweede angsttheorie: het structurele model

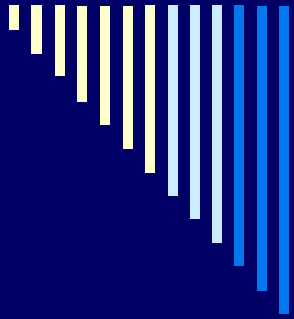
1923 Das Ich und das Es: het Structurele model

1926 Inhibitions, Symptoms and Anxiety

⇒ Id, Ego, Superego

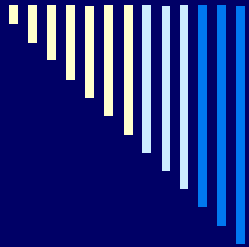

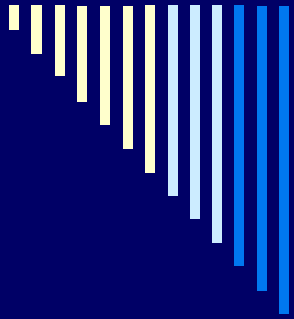
Tweede angsttheorie (1926)

Bezien vanuit het standpunt van het Ik:
Angst is een respons op wat een bedreiging vormt voor het individu.

Automatische angst: reactie op traumatische situatie die er is. Het Ik ervaart hulpeloosheid tegenover een ophoping van excitatie van uitwendige of inwendige oorsprong die het niet kan verwerken

Angst als signaal: reactie op traumatische situatie die dreígt te ontstaan. De *dreigende scheiding van een geliefd object (of diens liefde)* leidt tot opstuwning van onbevredigde wensen en dus tot een toestand van hulpeloosheid

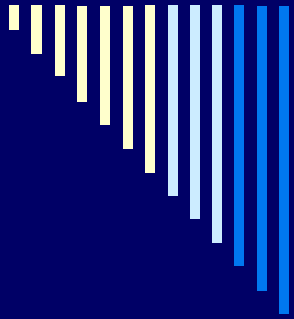

Freud, College XXXII, Angst en driftleven

Het structurele model - Es, Ich, Uber-Ich – maakt een nieuwe oriëntatie op de de angst nodig. Het Ik is de zetel van de angst. Alleen het Ik kan angst produceren en bespeuren.

Drie soorten angst: reële, neurotische en gewetensangst. Correleren met de drie oriëntaties van het Ik: buitenwereld, Es en Uber-Ich

De angst als gevaarssignaal.

Freud, College XXXII, Angst en driftleven

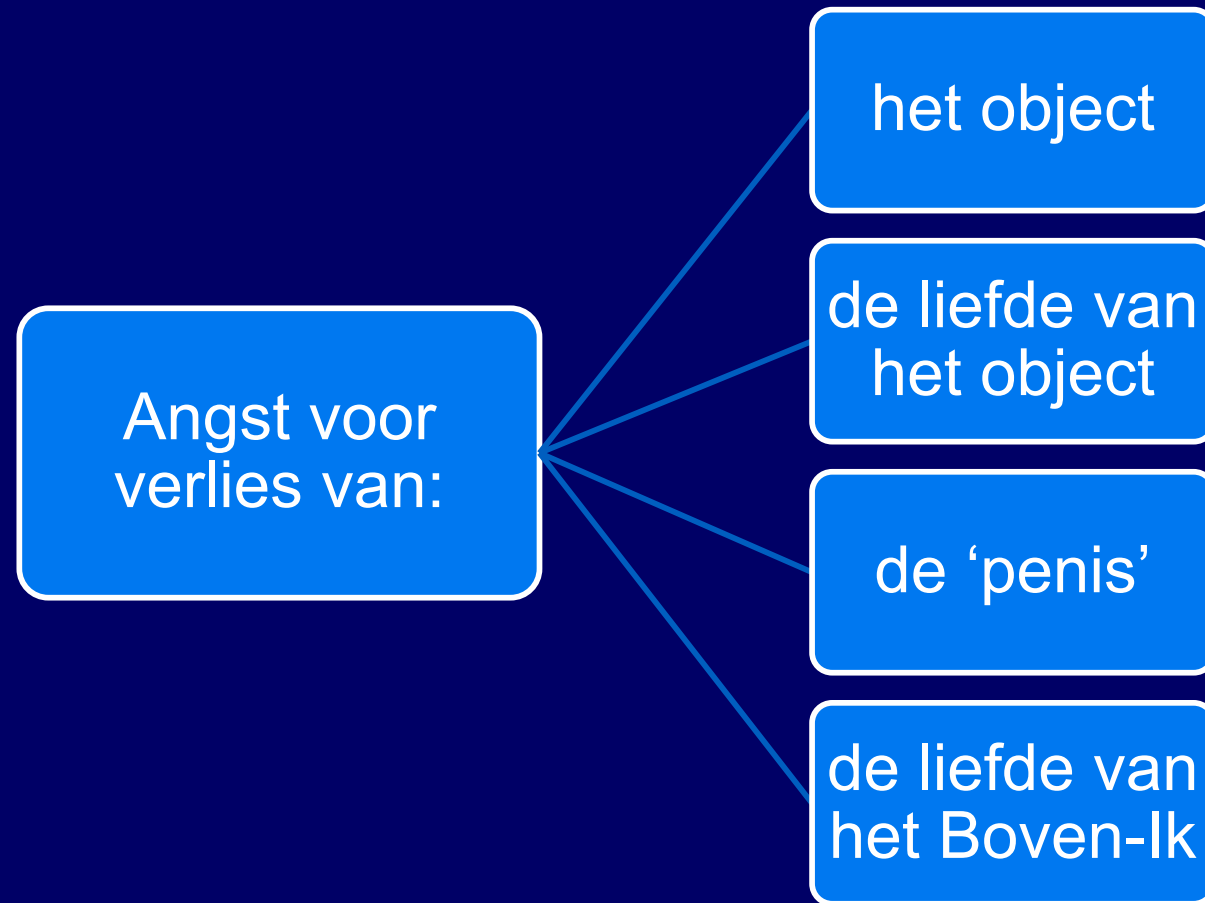
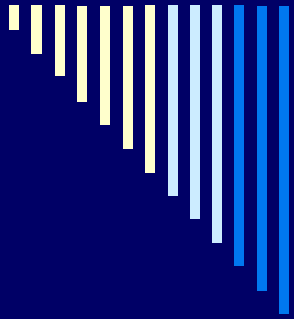
Bij elke ontwikkelingsfase hoort een passende angst:

Vroegste stadium van het Ik: psychische hulpeloosheid

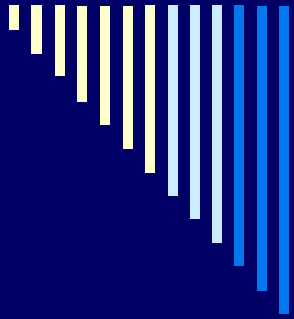
Eerste kinderjaren: verlies van het object

Fallische fase: castratie

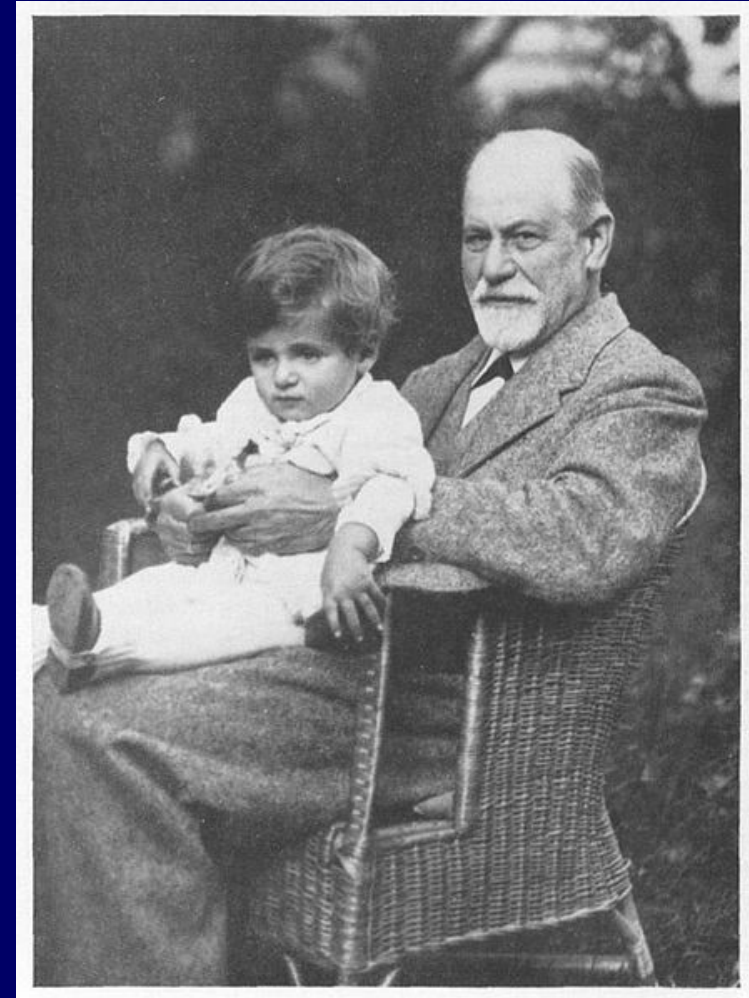
Latentie: angst voor het Boven-Ik

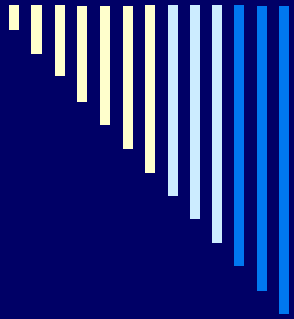

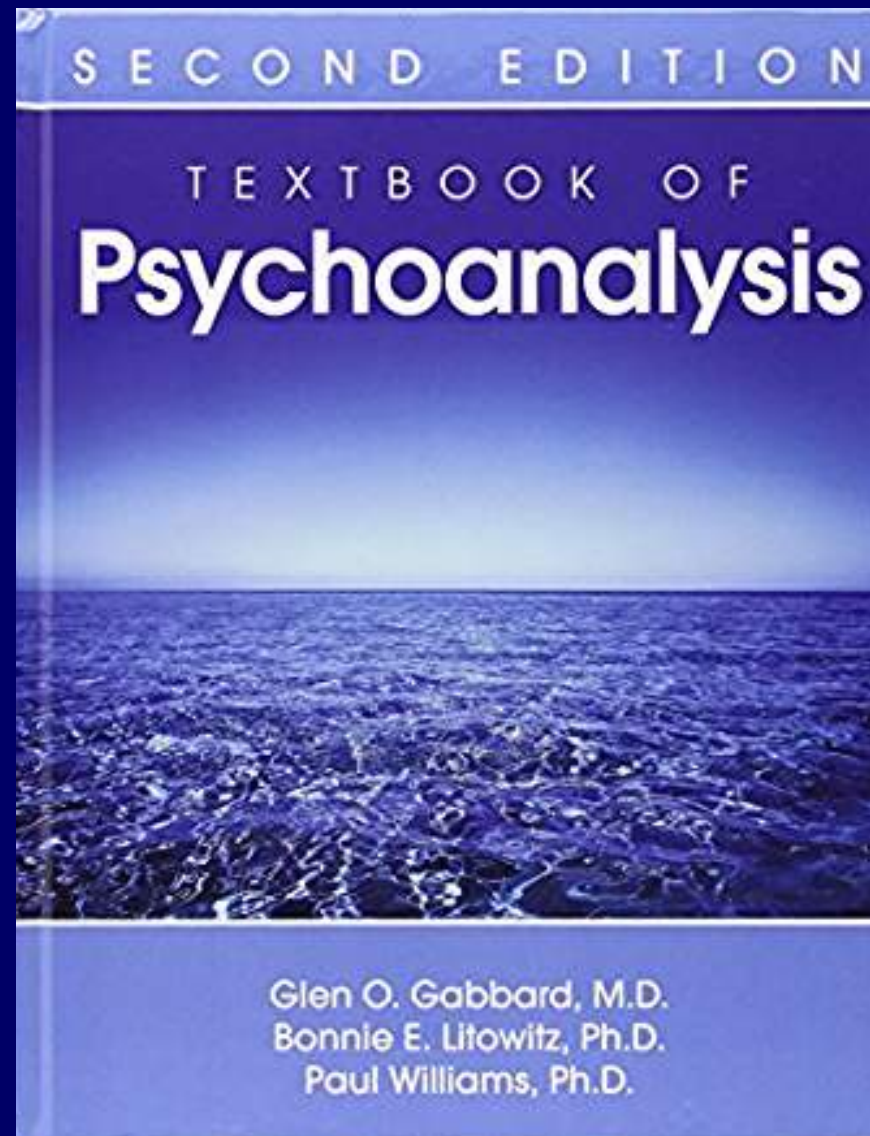
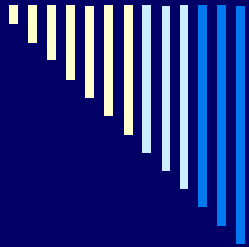
De kinderangst (om alleen te zijn, angst voor vreemde) is een neurotische: het kind is niet in staat de libidineuze excitatie (het verlangen naar de vertrouwde moeder) te beheersen, *in zwevende toestand te houden*, maar zet haar om in angst.

Freud, College XXXII, Angst en driftleven

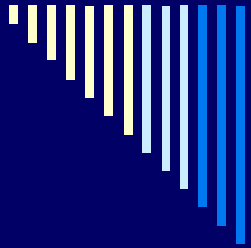
Het staat vast dat degenen die wij neurotici noemen, in hun houding tegenover gevaren infantiel blijven en verouderde angstcondities niet hebben overwonnen.

SECOND EDITION

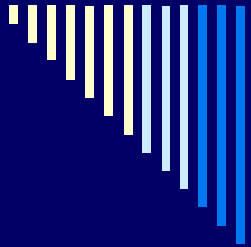
TEXTBOOK OF
Psychoanalysis

Glen O. Gabbard, M.D.
Bonnie E. Litowitz, Ph.D.
Paul Williams, Ph.D.

Klein (1882-1960)

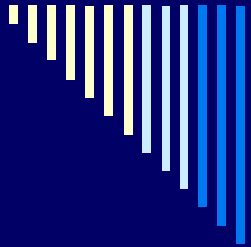
Klein

Kinderanalyses – 22 in getal – tussen 1921 en 1926 in Berlijn

Infantiele ‘phantasieën’ lijken meer op de angsten die we in psychotische patiënten zien

Onderscheid tussen vroege, psychotische en latere, neurotische angsten

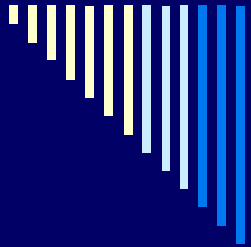
Vroege angsten:

Angst om uiteen te vallen

Angst om vorm te verliezen en als een plasje te worden

Angst om opgegeten te worden

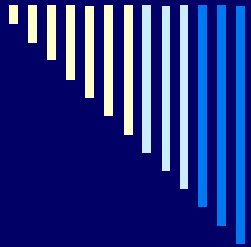
Angst om vernietigd te worden

Klein

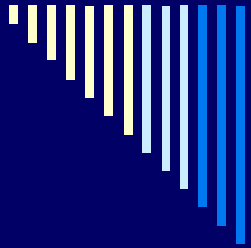
Twee typen angsten (corresponderend met paranoïd-schizoïde en depressieve positie)

- Persecutory (angst om vernietigd te worden)
- Depressive (angst dat het liefdesobject kapot gaat)

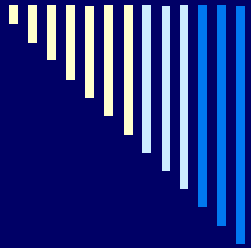
Gabbard on Klein (p. 289)

'Klein is not referring to the signal anxiety (Freud) that alerts the ego to the presence of danger in the internal world; rather, she viewed anxiety as marking the immediate effect of conflict and danger in the internal world of object relations.'

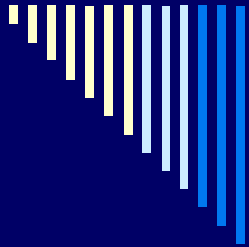
Kakkerlakken-fobie

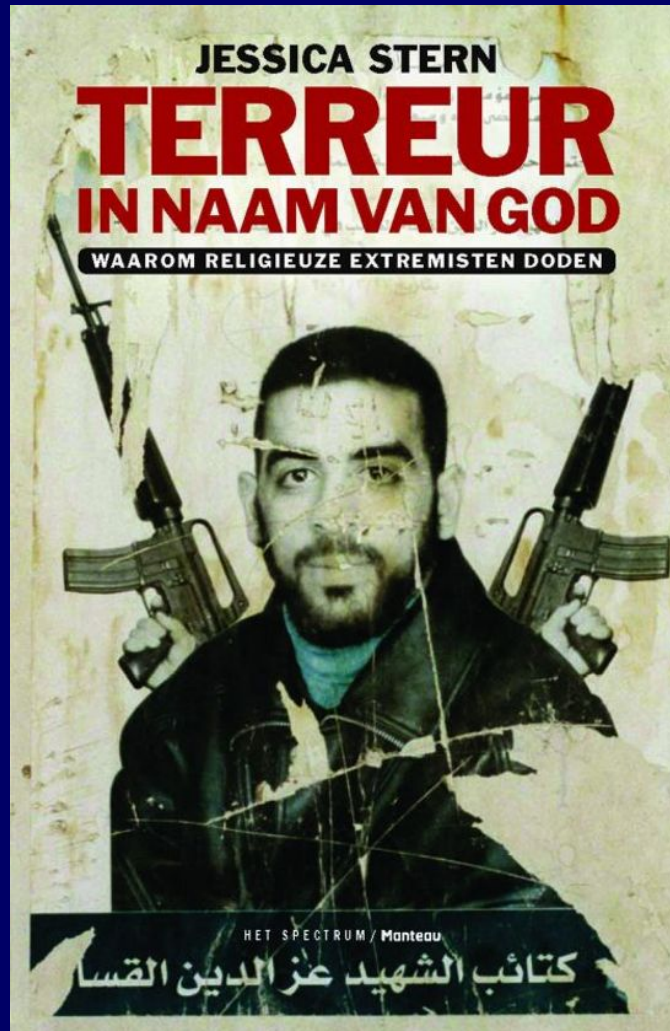

Bewust/onbewust

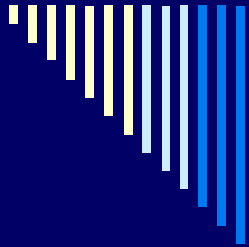

Jessica Stern – Nooit bang geweest

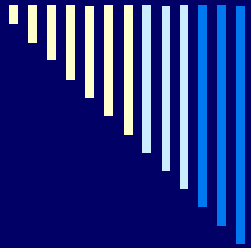

Much left to be said...

Veel plezier de rest van
de week!

j.vanmosel@planet.nl

Dank voor uw aandacht

Veel plezier de rest van de week

j.vanmosel@planet.nl